

Van Libertarisme naar Soevereiniteit

De ideologische grondslagen van de Nederlandse soevereinenbeweging

Bachelorscriptie Politicologie

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Begeleider: Koen Vossen

Woordenaantal: 11.700

Academisch jaar: 2023-2024

Abstract

Een groeiend aantal Nederlanders verklaart zichzelf ‘soverein’, en probeert zodoende afstand te doen van de rechten en plichten die in onze samenleving gelden. Dit onderzoek analyseert, door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse, in hoeverre deze groepering geduid kan worden als onderdeel van het libertarisme. Aan de hand van een partijprogramma van een soevereine partij en een boek geschreven door een individu dat zichzelf ‘autonoom’ heeft verklaard, worden gelijkenissen met het libertarisme onderzocht. De voornaamste bevindingen tonen aan dat de soevereinenbeweging geïnspireerd is door de libertaire ideologie, maar deze overstijgt met ideeën over vermeende samenzweringen binnen een kwaadaardige elite.

Inhoudsopgave

Abstract.....	1
Hoofdstuk 1 - Introductie.....	3
1.1 Inleiding.....	3
1.2 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie.....	4
1.3 Onderzoeksvraag.....	5
1.4 Opzet en structuur.....	5
Hoofdstuk 2 - Theoretisch kader.....	6
2.1 Libertarisme.....	6
2.1.1 Self-ownership.....	6
2.1.2 Visie op de staat.....	7
2.1.3 Wet- en regelgeving.....	8
2.2 De definitie van libertarisme.....	9
2.3 Hypothesen.....	9
Hoofdstuk 3 - De soevereinenbeweging in Nederland.....	11
3.1 Overkoepelende narratieven.....	11
3.1.1 Kwaadaardige elite.....	11
3.1.2 Natuur- en gewoonterecht.....	12
3.1.3 Juridische ‘persoon’ en de geboortetrust.....	12
3.2 Verschillende soevereinen.....	13
3.2.1 Verandering binnen het systeem.....	13
3.2.2 Ontkenning van de legitimiteit van het systeem.....	13
3.2.3 Gewelddadig verzet tegen het systeem.....	14
Hoofdstuk 4 - Methoden en data.....	15
4.1 Onderzoeksontwerp.....	15
4.2 Kwalitatieve inhoudsanalyse: een deductieve discoursanalyse.....	15
4.3 Data.....	15
4.3.1 Soverein handboek.....	16
4.3.2 Partijprogramma SOPN.....	16
4.4 Ideologieonderzoek.....	17

4.5 Operationalisering.....	18
Hoofdstuk 5 - Resultaten.....	19
5.1 De overheid heeft niks over mij te zeggen.....	19
5.1.1 Self-ownership.....	19
5.1.2 Visie op de staat.....	20
5.1.3 Wet- en regelgeving.....	23
5.1.4 Besluit.....	25
5.2 Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland.....	25
5.2.1 Self-ownership.....	26
5.2.2 Visie op de staat.....	28
5.2.3 Wet- en regelgeving.....	30
5.2.4 Besluit.....	32
Hoofdstuk 6 - Conclusie en discussie.....	33
6.1 Onderzoeksvraag en hypothesen.....	33
6.2 Theoretische en praktische implicaties.....	35
6.3 Suggesties vervolgonderzoek.....	36
Literatuurlijst.....	37
Bijlagen.....	40

Hoofdstuk 1 - Introductie

1.1 Inleiding

Een alomtegenwoordig sentiment in de moderne maatschappij is het gevoel dat de samenleving de verkeerde kant op gaat. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat grote delen van de bevolking ontevreden zijn over diverse aspecten in de samenleving. (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2023). De respondenten noemen een opeenstapeling van redenen voor hun pessimisme over het land. Zorgen over inkomen, de politiek en immigratie worden het meest genoemd. Daarnaast is men uitgesproken negatief over ‘de politiek’ zelf. Mensen zijn kritisch over de daadkracht en de visie bij het oplossen van problemen die in Nederland spelen.

In zeer extreme vorm van dit sociaal-pessimistische sentiment bestaat een beweging die anti-institutioneel extremisme wordt genoemd. Deze beweging richt zich tegen de instituties van de overheid, media en wetenschap (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023a). Het overkoepelende narratief van deze beweging betreft een ‘kwaadaardige elite’ die handelt vanuit een geheim, ‘groter plan’. Deze elite heeft als doel om totale wereldcontrole te verkrijgen, en wil de bevolking daarom onderdrukken, tot slaaf maken en deels vermoorden.

Dergelijke anti-overheidssentimenten zijn niet nieuw. Kritiek op het functioneren van de overheid is er al sinds jaar en dag, en vormt zelfs een belangrijk onderdeel van een gezonde democratie. De manieren om meningen te verkondigen zijn in de afgelopen jaren wel sterk toegenomen. Door de opkomst van social media vinden mensen met gemeenschappelijke ideeën elkaar sneller en makkelijker. Tijdens de coronapandemie is dit in een stroomversnelling geraakt. Een deel van de bevolking waarbinnen anti-overheidssentimenten leven is door de tijd heen geradicaliseerd, en heeft extremistische motieven ontwikkeld (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023a).

Een prominent voorbeeld hiervan betreft de soevereinen¹. Dit zijn burgers die zichzelf pogen soeverein te verklaren ten opzichte van de Nederlandse maatschappij. In extreme gevallen streven ze ernaar om parallelle samenlevingen op te bouwen. Het is een complex narratief dat wetten beschouwt als contracten die alleen van toepassing zijn als je daar zelf mee instemt. Deze afscheiding van de Nederlandse maatschappij uit zich op verschillende manieren. Één daarvan is het mijden van

---

¹ In de media, literatuur en de samenleving wordt ook veel gesproken over autonomen. In theorie willen deze groeperingen van elkaar verschillen, bijvoorbeeld in hoe ver hun gedachtegoed reikt. In de meest recente analyse van de NCTV wordt gesteld dat beide termen veel door elkaar heen worden gebruikt, en een onderscheid lastig te maken is. Om deze reden beschouw ik in dit onderzoek de termen ‘soevereinen’ en ‘autonomen’ als synoniem van elkaar.

financiële verplichtingen. Sommige soevereinen weigeren bijvoorbeeld belasting, huur of zorgverzekering te betalen (Van der Kraan, 2023). Deze beweging ga ik in dit onderzoek analyseren.

1.2 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Doordat deze groepering nog zo jong is, heerst er nog verdeeldheid over wat de beste aanpak is ten opzichte van de soevereinen. Deze spanning kwam vorig jaar duidelijk naar voren. In april 2023 bracht de AIVD het *Jaarverslag 2022* uit, gevuld met een analyse over de veiligheidsdreigingen die in het voorgaande jaar plaats hadden gevonden (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023b). In 2023 werd er in dit verslag voor het eerst gesproken over anti-institutioneel extremisme.

De introductie van dit anti-institutioneel extremisme als bedreiging voor de democratische rechtsorde kreeg een kritisch onthaal bij een aantal wetenschappers. Criminoloog Fiore Geelhoed schreef in *de Volkskrant* (Keulemans, 2023) dat deze benadering kan leiden tot een *suspected community*: een bepaalde groep van de bevolking wordt als lastig ervaren, en daarmee geproblematiseerd. ‘Je zou je juist moeten afvragen: waar komt het wantrouwen vandaan?’. In hetzelfde krantenartikel vroeg socioloog en complotonderzoeker Jaron Harambam zich af of de AIVD zelf bijdraagt aan de maatschappelijke polarisatie, door deze groep mensen in het beklaagdenbankje te zetten.

Een aantal weken na het jaarverslag publiceerde de AIVD een openbare inlichtingenanalyse over anti-institutioneel extremisme (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023c). In dit stuk wordt meer nadruk gelegd op de nuance in dit onderwerp. ‘Het zich uitspreken tegen overheidsbeleid en de waarheid in twijfel trekken van een journalistiek of wetenschappelijk artikel is niet extremistisch’, werd geschreven. Het toont aan dat de omgang met dit fenomeen complex is en zorgvuldigheid vereist. In de samenleving worden dergelijke groeperingen regelmatig tot ‘wappie’ of ‘gekkie’ gedenigreerd. Dit heeft slechts een polariserend effect.

Het kan verhelderend zijn om deze groep te benaderen vanuit een wetenschappelijke basis. Dit zou kunnen gebeuren vanuit een pathologische of psychologische analyse, gericht op *hoe* iemand soeverein zou kunnen worden. Ik zou echter een bijdrage willen leveren door te onderzoeken in hoeverre het soevereine gedachtegoed, inclusief de praktische invulling daarvan, benaderd kan worden als onderdeel van een specifieke ideologie. Door de ideologische grondslagen van deze beweging te analyseren, wil ik hun denkbeelden serieus nemen. Ik ga er dus van uit dat mensen binnen de soevereinenbeweging daadwerkelijk geloven in de dingen die ze beweren.

In dit onderzoek wordt de soevereinenbeweging in verband gebracht met de ideologie van het libertarisme. De libertaire ideologie biedt een uitgebreid kader van politieke en economische ideeën die raakvlakken tonen bij de principes die door soevereinen worden omarmd, zoals individuele vrijheid en minimale overheidsbemoeienis. De grootte van deze raakvlakken, en hoe sterk deze twee concepten met elkaar in verband gebracht kunnen worden, is de focus van dit onderzoek.

1.3 Onderzoeksvraag

De vraag die beantwoord moet worden is dus vooral descriptief van aard. Het richt zich op het beschrijven en ideologisch duiden van de soevereinenbeweging in Nederland. De centrale onderzoeksvraag luidt daarmee:

‘In hoeverre kan het gedachtegoed van de soevereinen beschouwd worden als onderdeel van de ideologie van het libertarisme?’

Het beantwoorden van deze vraag heb ik gedaan door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse, toegepast op twee verschillende databronnen. Allereerst wordt het boek *De overheid heeft niks over mij te zeggen* (Fransen, 2023) geanalyseerd. Henk Fransen heeft zichzelf jaren geleden autonoom verklaard, en geeft tegenwoordig lezingen over de autonomiebeweging. In dit boek betoogt de schrijver de visie van (een groot deel van) de autonomen op de maatschappij. De inhoudsanalyse wordt toegepast om hierin het libertaire gedachtegoed naar voren te brengen. Met hetzelfde doel is het partijprogramma van de Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland (Oldenkamp, 2012a) geanalyseerd. Deze politieke partij deed in 2012 mee aan de Tweede Kamerverkiezing, maar wist geen zetel in het parlement te bemachtigen.

1.4 Opzet en structuur

In het volgende hoofdstuk vat ik de bestaande literatuur rondom het libertarisme samen. Ook stel ik de definitie op voor wat er in de rest van dit onderzoek onder libertarisme wordt verstaan. In hoofdstuk 3 geef ik een beknopte beschrijving van de soevereinenbeweging in Nederland. Daaropvolgend leg ik uit welke methoden ik gebruik om mijn onderzoeksvraag te beantwoorden, en welke data ik zal analyseren. In het vijfde hoofdstuk volgt de daadwerkelijke analyse en de resultaten. Ik sluit af met het trekken van conclusies op basis van de resultaten. Hiermee formuleer ik uiteindelijk een antwoord op de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 2 - Theoretisch kader

In dit theoretisch kader bespreek ik de bestaande literatuur over de belangrijkste concepten in mijn onderzoek. Allereerst zal ik de grondbeginselen van het libertarisme behandelen, om vervolgens dieper in te gaan op elk van deze kernaspecten. Vervolgens zal ik, op basis van deze literatuurstudie, de definitie van het libertarisme uiteenzetten die ik in de rest van het onderzoek zal hanteren. Tot slot stel ik de hypothesen op die in het resultatenhoofdstuk getoetst worden.

2.1 Libertarisme

Wanneer men spreekt over het libertarisme, wordt een geheel van samenhangende opvattingen rondom politiek, economie en rechtvaardigheid bedoeld. Van der Vossen (2017) stelt dat libertarische denkers grote waarde hechten aan individuele vrijheid. Het respecteren van deze individuele vrijheid is het kernaspect van rechtvaardigheid. Om deze reden worden er in de libertarische traditie strenge beperkingen gesteld aan, al dan niet rechtmatige, dwang en oplegging. Om tot een meetbare, operationele definitie van libertarisme te komen, richt ik me op de aspecten self-ownership, de visie op de staat en de hieruit voortvloeiende wet- en regelgeving.

2.1.1 Self-ownership

Het belangrijkste concept binnen de ideologie van het libertarisme is *self-ownership*.² Het concept self-ownership is geen uitkomst van de theorie, maar vormt juist het *uitgangspunt* (of: premisse) van de ideologie van het libertarisme (Van der Vossen, 2017). Vanuit deze basis wordt door geredeneerd over hoe contracten aan worden gegaan, hoe de economie ingericht moet worden en welke rol de staat in de samenleving zou moeten hebben.

Robert Nozick wordt algemeen beschouwd als de grondlegger van het libertarisme, dankzij zijn werk “Anarchy, State and Utopia” (1974). Nozick zelf liet zich vooral kritisch uit over verschillende rechtvaardigheidstheorieën die gericht waren op herverdeling. De meest vooraanstaande theorie hiervan is John Rawls’ *A Theory of Justice* (1971). Nozick’s meest prominente kritiek luidt dat deze rechtvaardigheidstheorieën individuen niet respecteren als ‘rechthebbenden’.

In zijn boek benoemt Nozick de term ‘self-ownership’ slechts eenmaal. In de daaropvolgende jaren hebben andere wetenschappers (Cohen, 1995; Otsuka, 2003) een diepere focus gelegd op self-ownership als leidraad van het libertarisme. Een definitie van het concept self-ownership vinden

---

² Ik zal in de rest van dit onderzoek blijven spreken in deze Engelse term, bij gebrek aan een Nederlandse vertaling die het concept volledig omvat. Begrippen die enigszins in de buurt komen zijn ‘zelfredzaamheid’, of ‘zelfeigenaarschap’. De eerste hiervan heeft een andere betekenis, en de tweede vertaling wordt weinig tot niet gebruikt.

we dus ook niet bij Nozick. Gerald Cohen behandelt dit onderwerp daarentegen wel. Hij vat self-ownership als volgt samen:

“(…) the thesis of self-ownership, which says that each person is the morally rightful owner of his own person and powers, and, consequently, that each is free (morally speaking) to use those powers as he wishes, provided that he does not deploy them aggressively against others” (Cohen, 1995, p.67).

De these van self-ownership omvat, kortom, een groot respect voor individuele vrijheid. Ieder individu is zelf verantwoordelijk voor zijn of haar eigen handelen. Hieruit vloeit een grote afkeer van externe bemiddeling voort, met name bemiddeling vanuit de staat. Libertariërs hebben daarom een expressieve mening over de rol van de staat in de samenleving.

2.1.2 Visie op de staat

Het libertarische gedachtegoed over de rol van de staat wordt gekenmerkt door een groot scepticisme tegenover politieke autoriteit. De these van self-ownership kent bepaalde standaarden, in het bijzonder het respecteren van ieders persoonlijke morele rechten. Deze morele standaarden worden niet door de staat gehaald, aldus libertariërs (Van der Vossen, 2017). Veel van de bevoegdheden van de staat worden daarom gezien als onverenigbaar met self-ownership.

Dit wordt duidelijk aan de hand van een klassiek libertaristische vuistregel die hieruit voortvloeit: het Non-Agressie Principe (NAP). Dit houdt in dat ‘niemand agressief mag optreden tegen de persoon of het eigendom van iemand anders’ (Zwolinski, 2016). Hierbij kan ‘agressief optreden’ gezien worden als het gebruiken van (of: dreigen met) fysiek geweld tegen iemand of iemands eigendom. Dit heeft ook een preventieve kant: niemand mag (met geweld) voorkomen dat mensen belemmerd worden in hun handelen.

Libertariërs zijn kritisch op de staat omdat zij dit non-agressie principe overtreden. Overheden schenden de rechten van mensen wanneer zij iemand straffen (of dreigen te straffen) voor activiteiten die niemand anders in gevaar brengen. Voorbeelden hiervan zijn motorrijden zonder helm, drugs gebruiken, gokken, of weigeren een ziektekostenverzekering af te sluiten. De overheid schendt ook de rechten van mensen wanneer zij hun rechtmatige bezittingen onteigenen of onrechtvaardige belastingen opleggen (Van der Vossen, 2017). Door deze belemmeringen in het persoonlijk handelen van individuen, zijn libertariërs zeer kritisch op de staat.

Het is daarom voorstelbaar dat bepaalde, meer radicale, libertariërs van mening zijn dat de staat maar het best in haar geheel ontmanteld moet worden. Een overgrote meerderheid van de libertarische denkers ziet echter nog wel heil in de aanwezigheid van een soevereine staat. Een belangrijk deel van ons moderne leven wordt immers mogelijk gemaakt door de staat. Ook zien veel libertariërs nog wel een rol voor de staat in het waarborgen van de nationale veiligheid. Daardoor beschouwen de meeste libertariërs de staat nog steeds als een onmisbaar onderdeel van de samenleving (Van der Vossen, 2017).

Al met al kan de libertarische visie op de overheid worden samengevat als sceptisch. De overheid faalt in het respecteren van morele rechten van individuen, zoals het recht op zelfbeschikking en het recht op behoud van legitiem eigendom (Van der Vossen, 2017). Hieruit voortvloeiend hebben libertariërs een duidelijke opvatting over de legitimiteit van wet- en regelgeving.

2.1.3 Wet- en regelgeving

De rol die de staat zou moeten hebben kan begrepen worden aan de hand van verschillende opvattingen van vrijheid. Isaiah Berlin (1969) onderscheidt een positieve en een negatieve opvatting van vrijheid. Negatieve vrijheid is de *afwezigheid* van obstakels, barrières of andere beperkingen. Positieve vrijheid gaat over de *mogelijkheid* om controle te hebben over je eigen leven, en te kunnen handelen in overeenstemming met hun eigen wil (Carter, 2022). Over het algemeen hebben libertariërs een sterkere voorkeur voor negatieve vrijheid (Brennan, 2017). Het ideaal van non-interventie is tekenend voor het libertarische gedachtegoed. Individuen zijn echt vrij als ze niet worden belemmerd door overheidshandelen.

De achttiende-eeuwse filosoof Jeremy Bentham maakte een vergelijkbaar onderscheid. In zijn boek *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1789) zet hij drie verschillende soorten wetten uiteen. Ten eerste noemt hij de wetten die bedoeld zijn om een individu te beschermen tegen schade veroorzaakt *door andere mensen*. De tweede set wetten zijn bedoeld om een individu te beschermen tegen schade veroorzaakt *door zichzelf*. De laatste set vereist dat een individu anderen helpt en bijstaat.

Bentham is van mening dat *alleen wetten van de eerste categorie* legitiem zijn, en libertariërs delen deze visie. (Hospers, 1980). Hierin beroepen libertariërs zich wederom op het non-agressie principe. Wanneer een individu met zijn handelen *andere individuen* in gevaar brengt, dan mag hij hierin beperkt worden. Denk hierbij aan roekeloos rijgedrag, of wetten die diefstal of inbraak verbieden.

De andere twee soorten wetten zien libertariërs als paternalistisch, waarbij de staat aan mensen oplegt wat ze wel en niet mogen doen. Een dergelijke wet die een individu moet beschermen van schade

tegen zichzelf, ziet een libertariër als illegitiem. Wanneer iemand er zelf voor kiest om een maandsalaris uit te geven in het casino, is dat de keuze van het individu zelf. Hetzelfde geldt voor de keuze om wel of geen helm te dragen op de fiets. Al deze keuzes mogen individuen zelf maken, en de overheid heeft geen recht om hierin te interveniëren. Hierbij wordt weer gewezen op het principe van self-ownership.

Ook de wetten die bedoeld zijn om andere mensen bij te staan worden als onrechtvaardig beschouwd. Immers, het interveniëren in iemands persoonlijke middelen schendt het onvervreembare recht op eigendom. Gedwongen belastingheffing wordt daarom over het algemeen als illegitiem beschouwd. Het is onacceptabel om geld of middelen van mensen op te eisen, zonder dat mensen hier zelf mee instemmen. Wetgeving gericht op het verkleinen van de inkomensongelijkheid in de samenleving, is voor libertariërs dan ook niet te rechtvaardigen. Dit scepticisme is dus gericht op het functioneren van de overheid in het sociaal domein.

2.2 De definitie van libertarisme

Aan de hand van deze literatuurstudie kunnen we een definitie van het libertarisme opstellen:

Libertarisme is een ideologie die (1) gericht is op self-ownership, (2) een sceptische houding heeft ten opzichte van de overheid, en (3) een sterke afkeer heeft van gedwongen wet- en regelgeving.

Over deze definitie valt zonder twijfel genoeg af te dingen. Zo valt er allereerst al een onderscheid te maken tussen links- en rechts-libertarisme. Bovendien is de rol die de staat in de samenleving heeft niet zo zwart-wit als hierboven beschreven. Genoeg libertariërs vinden bepaalde gedwongen belastingheffing wel verdedigbaar. Andere libertariërs kennen een nog kleinere rol voor de staat toe, en pleiten voor bepaalde vormen van anarchisme. Ondanks deze bezwaren hanteer ik in dit onderzoek de bovenstaande definitie. Deze definitie is algemeen genoeg dat nagenoeg alle libertariërs zich hierin kunnen vinden, zonder dat het de kernconcepten van deze ideologie uit het oog verliest.

2.3 Hypothesen

Aan de hand van deze definitie heb ik hypothesen opgesteld die ik in het resultatenhoofdstuk zal toetsen. De definitie van het libertarisme heb ik opgesplitst in drie losse hypothesen, die ik één voor één zal toetsen. Deze hypothesen luiden als volgt:

- 1) *De soevereinen zijn gericht op self-ownership;*
- 2) *De soevereinen hebben een sceptische houding ten opzichte van de overheid;*
- 3) *De soevereinen hebben een sterke afkeer van gedwongen wet- en regelgeving.*

Een belangrijke kanttekening is dat deze verschillende aspecten op elkaar voortbouwen en complementair zijn. We spreken alleen van libertarisme als aan *alle drie* aspecten van de definitie wordt voldaan. Indien we in de data wel een sceptische houding ten opzichte van de overheid herkennen (hypothese 2) en een afkeer van gedwongen regelgeving (hypothese 3), maar een onvoldoende waardering voor self-ownership (hypothese 1), kunnen we *niet* spreken van libertarisch gedachtegoed.

Hoofdstuk 3 - De soevereinenbeweging in Nederland

Alvorens aan het empirische deel van dit onderzoek te beginnen, is het nodig om dieper in te gaan op de te onderzoeken groep: de soevereinenbeweging in Nederland. In eerdere hoofdstukken heb ik al kort stilgestaan bij deze groepering, maar in dit hoofdstuk zal ik in meer detail de beweging beschrijven.

Ik maak hiervoor gebruik van de fenomeenanalyse die door de NCTV in april 2024 is gepubliceerd (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2024). Deze analyse levert de meest actuele informatie die beschikbaar is over dit relatief nieuwe fenomeen in de samenleving. Ik bespreek eerst de overkoepelende narratieven binnen de soevereinenbeweging. Vervolgens zal ik beknopt drie verschillende categorieën soevereinen behandelen.

3.1 Overkoepelende narratieven

Binnen de soevereinenbeweging bestaat een aantal veelgehoorde narratieven. Dit zijn terugkerende verhalen of redematies die betrekking hebben op de overheid. Ik schets de drie belangrijkste narratieven. Een belangrijke kanttekening is dat er geen duidelijke scheidslijnen bestaan tussen de verschillende narratieven. Niet elke soeverein gelooft in alle narratieven die hieronder beschreven zijn, dit verschilt per persoon en per groep. Daarnaast kunnen aanhangers ook in meerdere narratieven tegelijkertijd geloven.

3.1.1 Kwaadaardige elite

Binnen het gedachtegoed van de soevereinen staat centraal dat er een kleine, internationale, kwaadaardige elite aan de macht zou zijn, die handelt vanuit een geheim ‘groter plan’. Deze veronderstelde elite zou als doel hebben de bevolking te onderdrukken, tot slaaf te maken of te vermoorden. Volgens aanhangers van de beweging bevindt deze elite zich niet alleen in de wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht, maar ook binnen de wetenschap en de media.

Deze elite zou gebeurtenissen en fenomenen verzinnen, zoals de coronapandemie of de opwarming van de aarde. Het doel hiervan is om haar eigen agenda te kunnen doorvoeren. De overheid en democratische instituties zijn volgens soevereinen instrumenten van de elite. Om die reden worden ze als illegitiem beschouwd. Als vorm van verzet streven bepaalde soevereinen naar het creëren van parallelle samenlevingen om zo de onderdrukking van de hierboven geschetste kwaadaardige elite te ontvluchten. In deze samenleving gelden hun eigen regels, en zijn ze dus soeverein.

3.1.2 *Natuur- en gewoonterecht*

Een van de belangrijkste narratieven heeft betrekking op wetgeving. Veel soevereinen hechten meer waarde aan het natuurrecht dan aan het Nederlandse rechtssysteem. Een fundamenteel uitgangspunt van het natuurrecht is dat er bepaalde aspecten zijn van de menselijke natuur die universeel en onveranderlijk zijn. Deze aspecten, zoals het vermogen tot rede, het verlangen naar gemeenschap, en het streven naar welzijn, vormen de basis voor natuurrechtelijke principes. Principes die voortkomen uit het natuurrecht zijn bijvoorbeeld de regels dat je niet mag doden, stelen of dwingen.

Soevereinen geven aan het natuurrecht echter een heel eigen interpretatie. Deze interpretatie leidt tot een set aan regels die op gespannen voet staat met het huidige rechtssysteem. Een voorbeeld van zo'n regel wordt genoemd in een document getiteld 'Resolutie van het Soevereine Nederlandse Volk' (z.d.). Hierin wordt duidelijk hoe sterk de soevereine interpretatie van het natuurrecht verschilt van de oorspronkelijke benadering

‘Wij kennen onze door God en de natuur aan de mens gegeven rechten, (...), zoals het recht om zich te verdedigen, te bewapenen en zijn wapens binnen het grondgebied van Nederland tegen iedere vijand van het vrije Nederlandse volk te gebruiken, dan wel middels burgerarrest te arresteren en (zodra dit is opgericht) over te dragen aan de gezaghebbers van het Nederlandse Volkstribunaal en iedere vijand van het vrije Nederlandse volk bij gepleegd verzet tijdens de arrestatie of in het gevecht te doden.’ (p. 3)

Ondersteunend aan het natuurrecht bestaat het gewoonterecht, of 'common law'. Soevereinen geloven dat wanneer de overheid wetten maakt die zij niet in overeenstemming vinden met hun opvatting van het natuurrecht, zij die wetten niet hoeven na te leven. De overheid zou volgens deze soevereinen geen recht hebben om het natuurrecht aan te passen. Veel soevereinen geloven dat zij zich alleen aan deze wetten hoeven te houden, voor zover zij daar zelf mee instemmen. Velen van hen voelen zich dan ook niet gehouden aan de huidige Nederlandse wet- en regelgeving, en betalen daarom geen belasting of boetes meer.

3.1.3 *Juridische 'persoon' en de geboortetrust*

Soevereinen geloven dat de mens van nature vrij is. De overheid zou echter al bij de geboorte een juridische constructie 'persoon' optuigen. Alle plichten en schulden die een burger heeft, zouden gekoppeld zijn aan deze juridische persoon. Het hele streven van de soevereinen bestaat eruit de 'constructie persoon' op te heffen en als 'vrij mens' verder te leven. Wanneer dat door allerlei uitschrijvingen en afmeldingen zou lukken, wordt de mens immuun voor boetes en dwangsommen die aan de persoon zijn geadresseerd.

In aanvulling daarop zou de overheid ook geld verdienen met het uitbuiten van deze persoon. Een deel van de soevereinen gelooft dat de Nederlandse overheid na het einde van de Tweede Wereldoorlog voor iedere ‘persoon’ een *trust* heeft geopend die op de beurs verhandeld zou worden. Op basis van een schatting van iemands levenslange inkomsten zou die trust tussen de 1,5 en 2 miljoen euro bedragen.

Steeds meer soevereinen proberen deze niet-bestaande trust op te eisen door brieven te schrijven aan de Belastingdienst. Ook kan het een extra legitimering vormen om geen belastingen en boetes te hoeven betalen, omdat de overheid de verschuldigde bedragen ook uit het geboortetrust kan halen.

3.2 Verschillende soevereinen

Onderliggend aan deze overkoepelende narratieven, onderscheidt de NCTV (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2024) drie verschillende categorieën soevereinen. De eerste twee categorieën zijn veruit het grootst, de derde groep omvat slechts enkele tientallen tot honderd individuen. Het onderscheid is in werkelijkheid niet zo zwart-wit als hieronder wordt geschetst. Personen kunnen wisselen van categorie of deel uitmaken van meerdere tegelijkertijd.

3.2.1 Verandering binnen het systeem

De grootste groep soevereinen bestaat uit enkele tienduizenden individuen. Zij zijn op zoek naar zelfvoorziening en willen zo onafhankelijk mogelijk leven binnen het systeem, zonder dat zij het systeem afwijzen of gewelddadige intenties hebben (Agarroum & Hoogerwerf, 2024). Deze groep soevereinen is zeer gevarieerd en houdt zich bezig met zaken als het aanleggen van een eigen moestuin, het inrichten van eigen onderwijs of een eigen medisch systeem.

Deze eerste groep kiest er bewust voor om zich te houden aan de Nederlandse wet- en regelgeving, ondanks dat het soevereine narratief voorschrijft dat mensen zelf bepalen of ze dat willen doen. Deze groep soevereinen betaalt nog steeds belasting en huur.

3.2.2 Ontkenning van de legitimiteit van het systeem

De tweede categorie bestaat uit enkele duizenden mensen die een stap verder gaan. Zij geloven dat de Nederlandse overheid illegitiem is en kiezen er daarom voor om zich niet langer aan Nederlandse wet- en regelgeving te houden. Dit type soevereinen ontmoet elkaar vaak online, maar soms ook fysiek. Ze bespreken dan manieren om geen belasting of huur te betalen en manieren om aan de maatschappij te tonen dat zij zich hiervan afwenden. Deze manieren bestaan bijvoorbeeld uit de introductie van eigen betaalmiddelen of de ontwikkeling van nepdocumenten ter identificatie.

Het narratief dat de overheid illegitiem is en de Nederlandse wet- en regelgeving ongeldig, moedigt aan tot een aantal acties. Verschillende overheidsinstanties zoals gemeenten, politie en Belastingdienst ontvangen brieven van mensen die hun geboortetrust opeisen, zich willen uitschrijven, of aangifte willen doen tegen de betreffende instantie (Pihlajamaa & Mulder, 2023). Het onttrekken aan verplichtingen kan mensen in ernstige problemen brengen. Wanneer deze zelfverklaarde soevereinen geen huur, hypotheek of belastingen meer betalen, krijgen zij te maken met oplopende schulden. In extreme gevallen kan dit bijvoorbeeld eindigen in uithuiszetting.

3.2.3 Gewelddadig verzet tegen het systeem

De laatste categorie soevereinen bestaat uit mensen die geloven dat een toekomstige gewelddadige strijd met de overheid en democratische instituties niet te vermijden is. Deze groep is veruit het kleinst en omvat enkele tientallen tot honderd mensen. Door de verspreiding van een angstaanjagend vijandbeeld van een kwaadaardige elite die uit is op onderdrukking, slavernij en moord, trekken sommige soevereinen de conclusie trekken dat gewelddadig verzet noodzakelijk is.

Dit uit zich in groeperingen zoals de ‘sheriffs’ of soevereine ‘rechtbanken’. De sheriffs verklaren zichzelf soeverein en zouden het natuur- en gewoonterecht verdedigen (Ten Wolde, 2024). Een nog kleinere groep soevereinen gaat zo ver dat zij zichzelf online en fysiek organiseert en voorbereidt om zich te kunnen verdedigen in de, door deze groep verwachte, gewelddadige strijd met de overheid en instituties. Ook dreigen deze soevereinen met ‘burgerarresten’ tegenover deurwaarders of andere instanties. De verwachting is dat deze groep zich beperkt tot enkele individuen.

Hoofdstuk 4 - Methoden en data

In dit hoofdstuk zal ik mijn keuzes verantwoorden rondom de methodologie die ik hanteer en de data die ik zal analyseren. Ik zal beginnen met het schetsen van mijn onderzoeksontwerp, om vervolgens in te gaan op de methode die ik zal gebruiken: de kwalitatieve inhoudsanalyse. Vervolgens zal ik uiteenzetten welke data ik wil analyseren. Daarna zal ik kort ingaan op ideologieonderzoek, om tot slot de concepten uit het theoretisch kader om te zetten naar meetbare indicatoren.

4.1 Onderzoeksontwerp

Het onderzoeksontwerp vormt de basis van elk onderzoek. Dit onderzoek kan gezien worden als een casestudie, met als case de soevereinenbeweging in Nederland. Deze casestudie heeft als doel om de beweging op zichzelf beter te begrijpen, en tegelijkertijd een bijdrage te leveren aan de theorie van het libertarisme.

4.2 Kwalitatieve inhoudsanalyse: een deductieve discoursanalyse

Ik heb gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksbenadering. Aangezien ik uiteenlopende libertaire kenmerken in teksten wil doorgronden, is een flexibele benadering gewenst. Hier is de kwalitatieve methode geschikter voor dan een kwantitatieve benadering. Meer specifiek voer ik een kwalitatieve *inhoudsanalyse* uit. Ik ben daarin beperkt tot het analyseren van secundaire data. Deze data bestaat uit een boek van een zelfverklaarde autonome burger, en een verkiezingsprogramma van een vroegere politieke partij.

De data zal ik bestuderen door middel van de discoursanalyse. Bij deze analyse worden de bredere waarden, normen, ideologieën en andere contextuele factoren onderzocht die zijn ingebed in bepaalde documenten (Wesley, 2014). Het doel van discoursanalyse is om de ideeën bloot te leggen die ten grondslag liggen aan een bepaalde tekst. In dit onderzoek ben ik op zoek naar de libertaire factoren. Ik doe dit middels een deductieve procedure, waarbij het theoretisch kader de leidraad is voor het analyseren van de data.

4.3 Data

In tegenstelling tot veel maatschappelijke groeperingen, zijn de soevereinen geen goed georganiseerde beweging. Er bestaan dus ook weinig sites waar het gedachtegoed van de soevereinen helder en gestructureerd uiteen wordt gezet. Er zijn wel lokale netwerken rondom zogenoemde 'goeroes'. Dat zijn mensen die vaak al jarenlang als soeverein actief zijn en anderen hun wereld intrekken (Agarroum & Hoogerwerf, 2024). Twee voorbeelden van zulke goeroes zijn Henk Fransen en Johan Oldenkamp, die in de rest van dit onderzoek nog veelvuldig aan bod komen.

4.3.1 Soeverein handboek

Ik maak gebruik van twee verschillende databronnen, met als doel om het gedachtegoed van de soevereinen te kunnen analyseren. De eerste databron is het boek *De overheid heeft niks over mij te zeggen, tenzij ik daar in alle vrijheid mee instem* (Fransen, 2023). Dit boek is geschreven door Henk Fransen.

Henk Fransen is in 1985 afgestudeerd als arts en heeft zich sindsdien beziggehouden met alternatieve behandelingen voor kanker. Tegenwoordig biedt hij online cursussen aan rondom ‘zelfgenezend vermogen’, psychosomatiek, geestkracht en autonoom worden. Fransen maakt veel online video’s over deze onderwerpen, en geeft regelmatig fysieke lezingen in het land. Vorig jaar bracht hij een boek uit over de autonomiebeweging in Nederland. Dit boek is niet uitgebracht bij een uitgever, maar is gepubliceerd op verschillende websites van soevereinen.

In het boek beschrijft Fransen wie de autonomen zijn en wat ze aan de kaak proberen te stellen. Hij erkent dat hij in het boek slechts *zijn* mening en huidige kijk op de maatschappij verwoordt. Tegelijkertijd spreekt hij in zijn boek veelvuldig over het gedachtegoed van de autonomen, en vanuit welke principes zij hun maatschappijvisie vormen. Henk Fransen heeft zichzelf autonoom verklaard, en wordt op veel verschillende websites van de soevereinen aangehaald. Dit boek beschouw ik daarom als een representatief manifest van de soevereinen. De overtuigingen van deze groep worden in dit boek helder uiteengezet, en hebben draagvlak onder de rest van de beweging.

4.3.2 Partijprogramma SOPN

Daarnaast wil ik ook de politieke implicaties van het gedachtegoed van de soevereinen analyseren. Hiervoor maak ik gebruik van het partijprogramma (Oldenkamp 2012a) van de Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland (SOPN). Dit is een politieke partij die deelnam aan de Tweede Kamerverkiezing van 12 september 2012.

Een kanttekening bij deze databron is dat hij al ruim 11 jaar oud is. Bovendien is de partij na de Tweede Kamerverkiezing van 2012 opgehouden te bestaan. Dit partijprogramma *an sich* is daarom ook niet een goede afspiegeling van het huidige gedachtegoed van de soevereinen. De overkoepelende narratieven binnen de soevereinenbeweging komen maar in beperkte mate voor in dit partijprogramma. De reden waarom ik deze bron toch gebruik is omdat het zeer goed bruikbaar is om het soevereine gedachtegoed om te zetten in politieke standpunten.

Er zijn een aantal redenen waarom dit partijprogramma verbonden kan worden met de soevereinenbeweging. Allereerst is de naam van de partij de *Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland*. Daarnaast is Johan Oldenkamp de schrijver van dit partijprogramma, en tevens toenmalig leider van de partij. Hij kan gezien worden als een van de grondleggers van de Nederlandse soevereinenbeweging.

Oldenkamp heeft in het verleden meerdere malen gepoogd zichzelf soeverein te verklaren. In 2012 heeft Oldenkamp de koningin vermeld dat het eigenaarschap van ‘de rechtspersoon met BSN 102698454’ volledig was overgegaan van de Staat der Nederlanden naar ‘de mens genaamd Johan van de familie Oldenkamp, levende als vrij en soeverein mens bij de gratie Gods.’ Oldenkamp meende daarom aan geen enkel contract meer gebonden te zijn en weigerde zijn zorgverzekering te betalen. (Oldenkamp, 2012b).

Een jaar later ging hij nog een stap verder en gebood hij de gemeente Zeist om hem als overleden te registreren in het gemeentelijke register (Oldenkamp, 2013). Tegenwoordig richt Oldenkamp zich op de verbinding tussen wetenschap en spiritualiteit, wat hij zelf tot ‘wholly science’ heeft omgedoopt. Over dit onderwerp biedt hij diverse lezingen, workshops, seminars en cursussen aan.

Waar het boek van Franssen zich richt op het gedachtegoed van de soevereinen ten opzichte van de maatschappij en de overheid, vertaalt de SOPN dit door naar politieke standpunten. Samen vormen deze twee documenten een ideale afspiegeling van het gedachtegoed van de soevereinen.

4.4 Ideologieonderzoek

In dit onderzoek kies ik voor een morfologisch-conceptuele ideologiebenadering. Deze benadering focust zich op de indicatoren die inherent zijn aan een ideologie, en hoe deze zichtbaar zijn in een bepaalde *case*. Deze methode is afkomstig van Michael Freedon (2013). Jagers (2006) vat de benadering als volgt samen:

‘De basisidee is dat politieke partijen (1) politieke *concepten* gebruiken, (2) deze concepten “decontesteren”, dat wil zeggen, een eigen betekenis geven met de bedoeling hegemonie te vestigen; en (3) deze concepten met elkaar verbinden zodat het geheel (een zekere) interne consistentie bezit.’

Binnen de benadering bestaan er ‘kern- of sleutelconcepten’. Daaronder staan ‘perifere concepten’ die de aanvullende interpretatie van de kernconcepten bepalen. Zo ontstaan er zogeheten interpretatiepaden. Deze perifere concepten zullen dienen als indicatoren waarmee ik de ideologische

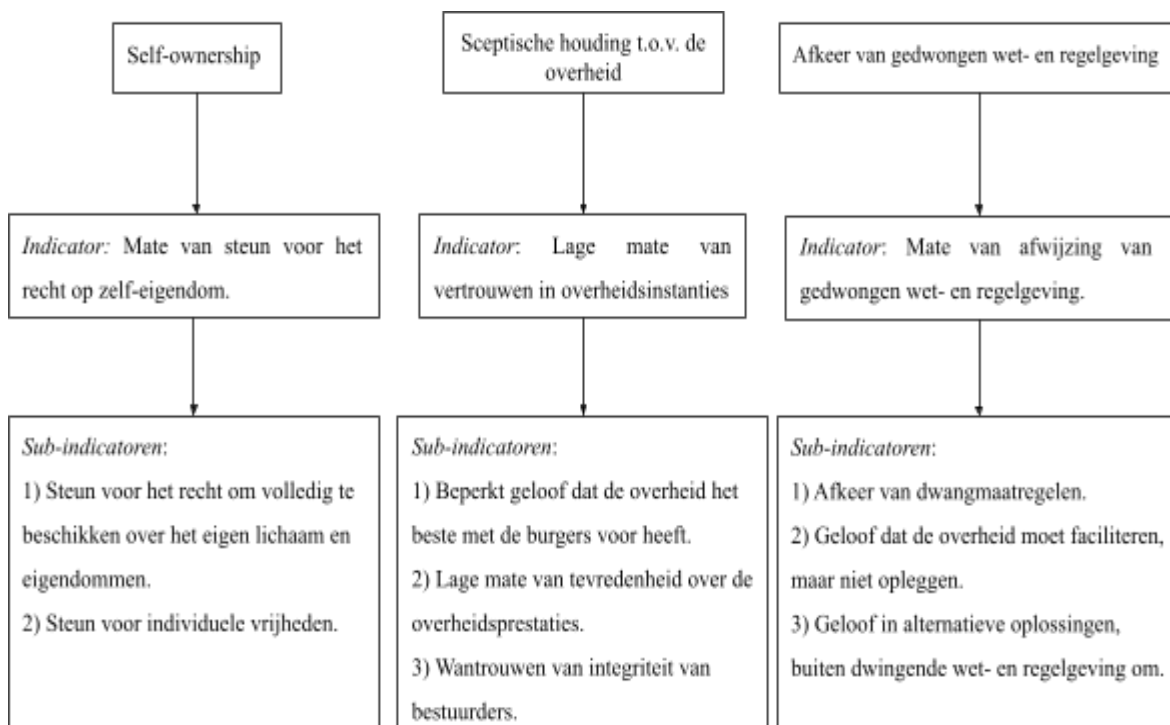
kernconcepten kan toetsen in de praktijk. De interpretatiepaden en perifere concepten zal ik uitwerken in de operationalisatiefase.

4.5 Operationalisering

De definitie van libertarisme, opgesteld in het theoretisch kader, luidt als volgt:

Libertarisme is een ideologie die (1) gericht is op self-ownership, (2) een sceptische houding heeft ten opzichte van de overheid, en (3) een sterke afkeer heeft van gedwongen wet- en regelgeving.

Ik operationaliseer deze definitie door middel van de morfologische ideologiebenadering van Freedon. De kernconcepten die ik heb onderscheiden zijn self-ownership, de sceptische visie ten opzichte van overheid, en een sterke afkeer van gedwongen wet- en regelgeving. Bij deze kernconcepten heb ik de volgende perifere concepten opgesteld:

Met deze (sub-)indicatoren heb ik de genoemde data handmatig geanalyseerd. Wanneer er in het partijprogramma van de SOPN, of een van de soevereine documenten een passage staat dat overeenkomt met één of meerdere sub-indicatoren, heb ik deze passage gearceerd. Op die manier heb ik gemeten in hoeverre de data kenmerken bevatten die overeenkomen met het libertarische gedachtegoed.

Hoofdstuk 5 - Resultaten

5.1 De overheid heeft niks over mij te zeggen

Het boek ‘De overheid heeft niks over mij te zeggen, tenzij ik daar in alle vrijheid mee instem’ is geschreven door Henk Fransen (2023). In de eerste hoofdstukken behandelt Fransen de basis van het gedachtegoed van de soevereinenbeweging. Hierin legt hij uit wat ‘autonome mensen’ zijn, en wat het verschil is tussen de ‘vrije mens’ en de ‘dode burger’. Vervolgens gaat hij dieper in op de relatie tussen de staat en de burgers. In de hoofdstukken die volgen legt hij uit waarom het heffen van ‘verplichte’ belastingen onrechtvaardig is, en hoe de autonome samenleving er volgens hem uit zou moeten zien. Hij eindigt zijn boek met een uitleg over hoe je je kunt bevrijden uit de ‘gevangenis’ die de overheid op zou hebben geworpen.

Ik heb dit boek onderzocht op libertaire kenmerken, aan de hand van de definitie in het theoretisch kader en de operationalisering hiervan in het methodehoofdstuk. Hiermee heb ik drie verschillende categorieën onderscheiden, die ik stuk voor stuk zal toelichten. Tot slot zal ik besluiten in hoeverre het gedachtegoed in dit boek als libertair kan worden beschouwd.

In bijlage I zijn de scans te vinden van de arceringen in het boek van Fransen. De groene arceringen hebben betrekking op self-ownership (5.1.1), de gele arceringen op de houding ten opzichte van de staat (5.1.2) en de blauwe arceringen op de eventuele afkeer van gedwongen wet- en regelgeving (5.1.3).

5.1.1 Self-ownership

De these van self-ownership komt vooral aan het begin van het boek geregeld terug. In het eerste hoofdstuk beschrijft Fransen wat ‘autonome mensen’ zijn:

“‘Autonoom’ betekent zelfsturend. Dus de autonome mens is een zelfsturend mens. Hij laat zich niet van buitenaf (be)sturen door anderen, zoals met name de overheid en haar wetboeken.’ (p. 16)

Het principe dat elk mens eigenaar van zichzelf is, en niemand anders daar aanspraak op mag doen, is de soevereinenbeweging dus erg bekend. In het volgende hoofdstuk bouwt Fransen hier op voort:

‘Ieder mens is van geboorte vrij. Geen mens heeft iets over een ander mens te zeggen en geen mens staat “boven” de ander zonder diens instemming. (...) Ik heb als levend mens dus niks over jou te zeggen wanneer jij daar niet mee instemt.’ (p. 19)

‘Daarnaast is het waarheid dat alles wat een mens creëert met zijn eigen levensenergie, zonder daarbij anderen te schaden, zijn eigendom is. Niemand mag zo’n eigendom afpakken (lees: stelen).’ (p. 19)

In de tweede passage benoemt Fransen, bedoeld of onbedoeld, het Non-Agressie Principe, wat inhoudt dat niemand agressief mag optreden tegen de persoon of het eigendom van iemand anders. Hiermee schaart Fransen zich vrijwel letterlijk achter dit libertaire gedachtegoed.

Een paar hoofdstukken later gaat Fransen dieper in op de rechten en plichten die elk individu heeft. Hier vertelt hij over het verschil tussen een “mens” en een “burger”. Dit lijkt op het eerste gezicht vrijwel hetzelfde. Voor Fransen zijn dit echter twee termen die lijnrecht tegenover elkaar staan. Hij betoogt dat elk individu wordt geboren als ‘vrij mens’, maar vervolgens door de overheid wordt aangemerkt als ‘burger’. Dit komt sterk overeen met het soevereine narratief van een juridische persoon (zie 3.1.3). Fransen beschrijft dit als volgt:

‘Jouw enige echte “naam” is je geboortenaam. Dit is jouw mensnaam, en dat is géén voornaam, zoals je is verteld; het is je *naam*, niet meer en niet minder. De overheid heeft van jouw naam een voornaam gemaakt en hier een achternaam aan vastgeplakt. Vervolgens is jou en je (voor)ouders (al eeuwenlang) vanaf je geboorte non-stop voorgehouden dat je in werkelijkheid die achternaam bent. Je achternaam, zo heb je altijd gehoord, is je echte naam. (...) Maar hoe vaak deze naam ook is gebruikt om jou aan te duiden, het is niet jouw echte naam en je bent het al zeker niet Het is jouw zogenaamde burgersnaam.’ (p. 25-26)

Al jouw fiscale en maatschappelijke plichten zijn gestoeld op deze juridische constructie. De overheid heeft over de burger heel veel te zeggen, maar over de vrije mensen niet. Alle mensen zijn vrij geboren, en daarmee volledig gelijkwaardig. Niemand mag zomaar iets van een ander afpakken, en niemand heeft iets over de ander te zeggen. Al met al onderschrijft Fransen dus vrijwel volledig het principe van self-ownership. Hij koppelt dit echter aan een theorie over een dualisme tussen mens en burger, wat niet voorkomt in de libertaire traditie.

5.1.2 *Visie op de staat*

Net als in het libertarisme, vormt self-ownership ook in het boek van Fransen het uitgangspunt voor de rest van de theorie. Vooral in het begin van het boek wordt het idee van self-ownership vaak aangehaald. De redenties die daarop volgen stammen dus af van het principe dat niemand meester kan zijn van een ander individu.

Fransen is door het hele boek zeer kritisch op het functioneren van de overheid. Dat begint al in het proloog. De proloog bestaat uit een soort allegorie over fictieve personen, zoals Macht, Geld, Bank, Belasting en Mens. Het vertelt een verhaal over Macht die alsmaar meer Macht wilde vergaren door middel van het ruilmiddel Geld, beheert door Bankier:

‘Macht besloot dat alleen Bankier Geld mocht bijdrukken en niemand anders. Vervolgens leende Bankier Geld uit aan Mens. Mens moest in ruil daarvoor Rente betalen. Dat was eigenlijk best vreemd, want op die manier kreeg Bankier Geld over iets dat hij gewoon uit het niets had gecreëerd.’ (p. 7)

Deze allegorie gaat een aantal pagina’s door, en vertelt een verhaal waarin de overheid en het bankwezen alsmaar meer geld van burgers gingen opeisen. In de rest van het boek wordt nog regelmatig verwezen naar de proloog. Het vormt de basis voor wat er in de rest van het boek over de overheid en de financiële sector wordt beweerd. Fransen betreft bewust de financiële sector erbij. Hij ziet dit immers als de werkelijke machthebbers:

‘Het zijn dus de banken die de macht hebben. (...) Wanneer ik dus over “de macht” schrijf, bedoel ik deze moeilijk aan te wijzen macht van “het grote geld”, die achter het politieke schouwspel de koers bepaalt.’ (p. 38)

Fransen gelooft dat de overheid mensen tot slaaf maakt. De reden dat ze dit doen is omdat de overheid 300.000.000.000.000 (lees: 300 biljoen) dollar aan schuld zou hebben bij de banken (p. 32). De overheid moet deze schuld natuurlijk wel terugbetalen, maar daarin krijgen ze best wat ruimte van de banken. Om dit te kunnen afbetalen, gingen overheden steeds meer belasting vragen van hun inwoners. Overigens wordt er in het boek niet vermeld waar dit bedrag van 300 biljoen dollar op gebaseerd is, of hoe Fransen deze rekensom maakt.

De overheid heeft in feite dus niet de touwtjes in handen, maar dat zijn de banken:

‘De enorme “nood” aan geld leidt niet alleen tot een gigantische belastingdruk voor de gewone mens, maar zorgt ervoor dat onderhand eigenlijk alles in de maatschappij in dienst hiervan is komen te staan. (...) Vrijwel alle belangrijke politieke beslissingen, tot en met oorlog voeren aan toe, worden genomen voor “het grote geld” en niet in jouw en mijn belang.’ (p. 48)

De overheid probeert je dus middels jouw juridische persoon geld afhandig te maken via belastingen. Dit doen ze voor “het grote geld”, dat de echte macht in handen heeft. Fransen besluit deze theorie door alle misdaden van de overheid op te sommen:

‘Jouw burgerschap is tot stand gekomen op basis van dwang (jouw verplichte geboorteaangifte), misbruik van je échte naam (die zonder instemming werd gekoppeld aan het bedenksel achternaam), misleiding (geen duidelijke uitleg over de verregaande consequenties van het burgerschap), bedrog (oprichting van jouw burgerschap zonder geïnformeerde en bewuste instemming) en levenslange hypnose.’ (p. 30,31)

Fransen is hiermee zeer kritisch op de bestaande macht. Deze kritiek is niet gericht op de grootte, het functioneren of de specifieke bevoegdheden van de overheid. Het is gericht op de achterliggende motieven van de overheid, en de manier waarop ze de burgers ‘tot slaaf maken’. Dit heeft meer weg van complotdenken, waarbij de intenties van de overheid sterk in twijfel worden getrokken.³

In deze redentatie komen ook elementen van ‘magisch denken’ terug. Men kan spreken van magisch denken wanneer er een niet-bewezen causale relatie tussen twee fenomenen wordt vastgesteld. Deze connectie is vaak gestoeld op bijgeloof. (Bennett, 2022). Dit leidt ertoe dat de realiteit niet meer gebaseerd hoeft te zijn op ervaringen, maar op iemands gedachten (Ogden, 2010). Dit zien we duidelijk terug in de ideeën van Fransen. Voor geen van zijn beweringen worden bewijzen geleverd, of goede redenen waarom zijn beweringen kloppend zijn. Het lijken eerder gedachtenspelsels. Door een erg scherp onderscheid tussen de ‘goede bevolking’ en de ‘kwaadaardige elite’ kan er tenslotte ook nog een vorm van manicheïsme in gezien worden.

Welk label er ook aan wordt geplakt, deze ideeën vallen niet direct onder de libertaire ideologie. Het libertarisme is een rationeel ingestelde theorie. Hierbij wordt wel uitgegaan van ervaringen en feiten, in plaats van ongefundeerde aantijgingen. Waar in het libertarisme scepsis is over de reikwijdte en de grootte van de overheid, stelt Fransen grote vraagtekens achter de motieven van de machthebbers. Hij gaat dus nog verder dan het libertarische gedachtegoed, door het uit te breiden naar bepaalde complotconstructies en magisch denken.

---

³ Met de term ‘complotdenken’ volg ik de benadering van Van Buuren (2016). Hij beschouwt complotconstructies als verklaringen voor een situatie of ontwikkeling die als onrechtvaardig of onverdraaglijk wordt ervaren. Deze verklaringen stellen dat de situatie het doelbewuste resultaat is van een groep mensen die in het geheim samenwerkt met kwade bedoelingen.

5.1.3 Wet- en regelgeving

Fransen stelt dat de huidige situatie, waarin het ‘grote geld’ belastingen gebruikt om mensen arm te houden, niet zo hoeft te blijven. Immers, belasting betalen is helemaal niet verplicht. Fransen schrijft:

‘Dat betekent dus ook dat geen mens, ook niet een mens die voor de overheid werkt, en ander mens kan (be)sturen zonder diens instemming. (...) Vanzelfsprekend kan de overheid met al haar wet- en regelgeving dat niet. Immers: de overheid en al haar regels zijn dode dingen, het zijn ficties die enkel op papier bestaan.’ (p. 20)

‘De mens kán zich aan de geschreven wet houden, maar hóéft dat niet wanneer hij dat niet wil. De wil van de mens is wet.’ (p. 20,21)

‘Hij (Willem-Alexander), en met hem ieder ander levend mens, hoeft gewoon geen belasting te betalen omdat het geld dat een levend mens verdient, vanzelfsprekend van hem is en van niemand anders. Alleen *burgers* vallen onder de wet- en regelgeving van de overheid en kunnen worden gedwongen om hun geld en bezittingen af te staan.’ (p. 28)

Volgens Fransen is het dus aan de zelf om te bepalen of hij of zij zich aan de wet houdt. Dit zou ook gelden voor belasting betalen. Fransen betoogt dat het betalen van belastingen een keuze is. Dit zou al besloten zijn in het woord ‘aangifte’. Fransen legt het als volgt uit:

‘Heb je er ooit bij stilgestaan waarom de Belastingdienst het woord aangifte gebruikt? Dit woord heeft dezelfde oorsprong als ‘aangeven’ of ‘geven aan’, en ook het woord ‘gift’ zit erin. De Belastingdienst weet namelijk heel goed dat je rechtmatig niet van je medemens mag nemen (lees: stelen). Maar vragen staat natuurlijk wel vrij. En ontvangen ook. Om die reden is de brief “ondertekend” met “De ontvanger”’. (p. 40)

‘Zo welbewust wordt de fictie dat ik belasting moet betalen, dus in gang gezet via de protocollen van de Belastingdienst. (p. 40)

‘En omdat mij bovendien altijd is ingeprent dat ik belasting móét betalen, kijk ik over de betekenis van het woord “aangifte” (gift = geven) heen. Ik trap er dus in en ga vanzelfsprekend in op het verzoek om aangifte te doen. Daarmee ga ik voor de wet akkoord met het feit dat ik “burger” ben en zal ik me dus moeten houden aan alle wetten en regels met betrekking tot het betalen van belasting. Zo breng ik dus de fictie van “belasting moeten betalen” onbewust en ongewild tot leven.’ (p. 40,41)

Fransen stelt dus dat mensen vrij zijn om belasting te betalen, maar net zo vrij zijn om dat niet te doen. Je mag immers niet rechtmatig van je medemens iets afnemen. Dit heeft een libertair karakter, alhoewel een libertariër zou stellen dat het *immoreel* is om belasting te heffen. Fransen gaat daar overheen door te stellen dat het onrechtmatig is, en daarmee *verboden*. Fransen stelt ook dat we over te veel dingen belasting betalen:

‘Om je een indruk te geven: wij betalen momenteel belasting over het geld dat we *verdiene*n, we betalen belasting over het geld dat we *uitgeven* aan allerlei diensten en we betalen belasting over alles wat we *kopen*. Dan betalen we nog een keer belasting over dingen die we *bezitten*, waarover we al belasting betaald hébben met geld dat dus al vele malen belast wás. Om nog maar niet te spreken over de erfbelasting. Autonome mensen vinden dat dit niet klopt.’ (p. 46)

Hoe stelt Fransen een samenleving voor, wanneer er geen gedwongen belastingheffing meer bestaat? Belastingen zijn immers nodig om collectieve voorzieningen mee te bekostigen. Fransen schrijft er het volgende over:

‘Waar nodig draag ik graag financieel bij aan de samenleving, maar het moge duidelijk zijn dat ik als mens beslist niet wens mee te werken met de gang van zaken die ik net heb beschreven.’ (p. 44)

‘Autonome mensen hebben een rentevrije en daarmee grotendeels belastingvrije samenleving voor ogen. In een rentevrije samenleving zou ieder mens - het is bijna niet voor te stellen - met twee dagen werken al vier keer zoveel verdienen als hij nu in een hele werkweek doet.’ (p. 45, 50)

‘Denk je dat de mens dan niet bereid zou zijn om vrijwillig een klein deel, bijvoorbeeld een kwart, van zijn inkomen af te dragen om met alle andere mensen de kosten te dragen voor zaken die in de regio noodzakelijk zijn om prettig met elkaar samen te leven? Ik denk van wel, of laat ik voor mezelf spreken: ik in ieder geval wel.’ (p. 50)

In een autonome samenleving is er geen sprake meer van belasting *heffen*, maar belasting *vragen*. Dit standpunt is wel libertair te noemen. Fransen is bereid om de kosten te dragen voor ‘zaken die in de regio noodzakelijk zijn om prettig met elkaar samen te leven’, maar dus niet voor ‘het grote geld’, of ‘oorlogen die door de elite uitgevochten worden’.

5.1.4 Besluit

De drie kenmerken van het libertarisme komen elk voor in het boek van Henk Fransen. Self-ownership is een belangrijk uitgangspunt, dat vooral aan het begin van het boek veel wordt besproken. De sceptische houding ten opzichte van de overheid is ook aanwezig. De manier waarop over de overheid en de financiële sector wordt gesproken vertoont wel kenmerken die vaak geassocieerd worden met complotdenken.

De afkeer van gedwongen wet- en regelgeving komt vooral terug in de passages die gaan over belastingheffing. Net als libertariërs heeft Fransen een sterke weerstand tegen gedwongen belastingheffing. Fransen beweert echter ook dat belastingen in zichzelf optioneel zijn, en niet afgedwongen kunnen worden. Dit is feitelijk onjuist, en is een compleet andere redenatie dan die van libertariërs.

5.2 Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland

De politieke partij Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland (SOPN) is een Nederlandse politieke partij die in 2012 deelnam aan de Tweede Kamerverkiezing. De letters SOPN staan daarnaast ook voor de vier pijlers van de partij: **S**amenhang, **O**penheid, **P**articipatie en **N**atuurzuiver. De partij stond ook wel bekend als de ufo-partij, omdat de vrijgave van overheidsdocumenten over onidentificeerbare vliegende objecten één van de meest prominente standpunten van de partij was (Parlement.com, z.d.).

Onder het motto 'Een meerderheid van de Nederlanders kan achter ons partijprogramma staan' werd een lijst van 76 kandidaten opgesteld, wat precies genoeg is voor een meerderheid van de 150 Tweede Kamerzetels. De partij ontving uiteindelijk 12.982 stemmen, grofweg een vijfde van wat nodig was voor één Kamerzetel.

Het partijprogramma (Oldenkamp, 2012) bestaat uit twaalf pagina's. In het eerste hoofdstuk worden de vier pijlers van de partij uitgewerkt. Het tweede hoofdstuk bestaat uit zes uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het SOPN-partijprogramma. Het derde, en veruit het langste, hoofdstuk bestaat uit zeven prioriteiten, die de belangrijkste beleidswijzigingen van de SOPN vormen. Deze prioriteiten worden uitgewerkt in 45 maatregelen die de partij wil ondernemen. Door het partijprogramma heen verspreid staan tekstvakken die dienen als context of onderbouwing van hun standpunten.

Net als het boek van Henk Fransen, heb ik dit partijprogramma bestudeerd op libertaire kenmerken, aan de hand van de definitie in het theoretisch kader en de operationalisering hiervan in het methodehoofdstuk. Hiermee heb ik drie verschillende categorieën onderscheiden, die ik stuk voor stuk

zal toelichten. Tot slot zal ik besluiten in hoeverre dit partijprogramma als libertair beschouwd kan worden.

In bijlage II zijn de scans te vinden van de arceringen in het partijprogramma. De groene arceringen hebben betrekking op self-ownership (5.2.1), de gele arceringen op de houding ten opzichte van de staat (5.2.2) en de blauwe arceringen op de eventuele afkeer van gedwongen wet- en regelgeving (5.2.3).

5.2.1 Self-ownership

Er zijn verschillende verschijningsvormen van self-ownership in het partijprogramma van de SOPN. Binnen de uitgangspunten van de partij wordt het volgende vermeld:

‘Ieder mens heeft het recht om zaken op een eigen wijze te bezien. Iedereen die uiting geeft aan de eigen zienswijze, die heeft verder recht op een respectvolle ontvangst door iedere toehoorder.’ (p. 4)

De SOPN hecht veel waarde aan het zelf doen van onderzoek, en de diversiteit van meningen. Hierin laten ze blijken dat ze ruimte willen hebben voor alternatieve waarheden, die mogelijk tegen gevestigde ideeën ingaan. De partij trekt dit breder naar de verantwoordelijkheid die mensen hebben:

‘De SOPN beoogt om mensen te stimuleren om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen voor alles in hun eigen leven. Dit betekent niet dat hulpbehoevenden aan hun lot worden overgelaten. Dit betekent wel dat niemand besluiten mag nemen voor een ander.’ (p. 4)

Er wordt stevig benadrukt dat niemand, ook de overheid niet, het recht heeft om keuzes te maken voor een ander. De staat mag niet van bovenaf dwingende besluiten nemen voor haar inwoners. De SOPN wil mensen aanmoedigen om zelf verantwoordelijkheid te nemen in de privésfeer. Iedereen is verantwoordelijk voor, en eigenaar van, zijn eigen geluk. Deze passage is een sterke onderbouwing van het concept van self-ownership.

Deze twee uitgangspunten van de partij krijgen verderop in het partijprogramma praktische invulling. Bij de concrete beleidswijzigingen worden de volgende voorstellen gedaan:

‘*Afschaffing van alle subsidies.* De overheid betaalt direct of indirect voor alle benodigde basisvoorzieningen voor haar bevolking. Indien er behoefte is aan aanvullende voorzieningen, dan dient de betreffende persoon dit zelf te financieren.’ (p. 7)

‘Opheffen van de pensioenfondsen. (...) Het achterhaalde idee van ‘met pensioen gaan’ zal verdwijnen, omdat iedereen immers voortaan zelf mag bepalen of en wanneer er wordt gewerkt.’ (p. 8)

‘Herziening van alle opsluitingen. Alle mensen die momenteel opgesloten zitten in penitentiaire inrichtingen of psychiatrische instellingen hebben recht op een herziening van deze vrijheidsberoving. Naar verwachting is deze inhechtenisneming in de meeste gevallen onrechtmatig geweest, omdat dit veelal is gedaan vanuit onwetendheid, onkunde of onzuivere motieven.’ (p. 7)

Self-ownership krijgt vorm in deze drie specifieke beleidswijzigingen. Allereerst betoogt de SOPN dat de overheid minimale basisvoorzieningen dient te faciliteren. Alles daarbovenop is de verantwoordelijkheid van elke burger zelf. Ook voorziet de SOPN een radicale omslag in het pensioenstelsel. Voortaan zouden mensen zelf mogen bepalen of en wanneer mensen werken. Dit kan niet vanuit de overheid, of een bepaalde solidariteit in de samenleving, afgedwongen worden.

De derde en laatste beleidswijziging is evenzo frappant. De SOPN stelt voor om de straffen van alle opgesloten mensen te heroverwegen. Dit spreekt voor de individuele vrijheid die elk persoon geniet, en waar niet zomaar inperkingen op mogen plaatsvinden. Het impliceert een bepaalde overtuiging dat de overheid maar beperkte invloed mag hebben op de vrijheidsberoving op haar inwoners. Daarnaast gaat het uit van een mogelijke kwade wil bij de overheid, aangezien mensen zijn opgesloten vanuit ‘onzuivere motieven’.

Ondanks deze voorbeelden die vóór self-ownership spreken, is er ook een passage te vinden die volledig de andere kant op wijst. Dat betreft de volgende passage over het onteigenen van percelen:

‘Onteigenen van alle percelen. Grondbezit wordt niet langer mogelijk. Het gehele grondgebied van de Staat der Nederlanden wordt beschouwd als zijnde eigendom van Moeder Aarde. De huidige eigenaren mogen het gebruik van de betreffende percelen continueren op voorwaarde van goed beheer. (...) Bij benutting van grond voor commerciële doeleinden is pachtgeld aan de Staat verschuldigd.’ (p. 8)

Dit is een radicaal voorstel waarin de eigendomsrechten van alle mensen hevig worden geschonden. Libertariërs verschillen in mening over hoe eigendom verworven kan worden. Ze zijn echter vrijwel unaniem over het feit dat wanneer iemand eigenaar is van een bepaald object, de overheid hier in beginsel niets over te zeggen heeft. Het feit dat de SOPN grondbezit wil afschaffen, en alles wil teruggeven aan ‘Moeder Aarde’, is dus bij uitstek een anti-libertair standpunt.

5.2.2 Visie op de staat

In het partijprogramma van de SOPN staan verschillende passages die haar visie op de overheid aan het licht brengen. Op de eerste plaats pleit de SOPN voor meer openheid van zaken:

‘Ten aanzien van vele essentiële onderwerpen biedt de overheid momenteel onvoldoende openheid van zaken. De SOPN staat voor volledige openheid. Niemand heeft immers het recht anderen deze cruciale informatie te onthouden. (p. 3)

‘De informatie die de Staat verzamelt dient openbaar te zijn. (...) Ook heeft iedereen het recht de eigen persoonlijke gegevens in te zien die overheidsdiensten hebben verzameld. (p. 10).

De partij is van mening dat de overheid niet transparant genoeg is. De SOPN wil meer openheid in bijvoorbeeld beveiligingscamera's, en is van mening dat opnames hiervan online te raadplegen zouden moeten zijn. Zoals hierboven geciteerd, wil de SOPN ook dat iedereen recht heeft om persoonlijke data in te kunnen zien.

Daarnaast heeft de SOPN kritiek op de bestaande machtsstructuren. In het partijprogramma zijn de volgende passages opgenomen:

‘De oude politiek’ durft dit niet onder ogen te zien.’ (p. 4)

‘De onrechtmatige monarchie in Nederland wordt afgeschaft.’ (p. 6)

‘De overheid, die door velen wordt ervaren als geldverslindende *overhead*, wordt zo dun mogelijk’ (p. 11)

De SOPN verzet zich hiermee tegen de huidige macht in Nederland. Zij willen een alternatief bieden voor mensen die hun visie ten opzichte van de overheid delen. De SOPN heeft kritiek op eerdere kabinetten (‘de oude politiek’), het Koninklijk Huis en de overheid op zichzelf.

De roep naar transparantie, in combinatie met kritiek op de huidige macht, vormt samen een achterdochtige houding ten opzichte van de overheid. In een aantal passages wordt ook de onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van bestaande instituties in twijfel gebracht:

‘Zullen we nu maar eens een einde maken aan de schijndemocratie in dit land?’ (p. 6)

‘Vreemd dat de mainstream media tot op heden nog geen woorden hebben gerept over deze stille revolutie waarbij de bevolking tracht de onafhankelijkheid van het eigen land te herstellen.’ (p. 6)

‘Er komt per direct een radicaal einde aan alle gelegaliseerde belangenverstrengelingen, met name in de politiek, de rechtspraak, de zorg en de media.’ (p. 7)

‘Naar verwachting is de inhechtenisneming in de meeste gevallen onrechtmatig geweest, omdat dit veelal is gedaan vanuit onwetendheid, onkunde of onzuivere motieven.’ (p. 7)

‘De betrokken personen (rondom de onrechtmatige monarchie) zullen ter verantwoording worden geroepen voor een parlementaire enquêtecommissie.’ (p.6).

In de bovenstaande passages wordt de legitimiteit van diverse instituties betwijfeld. Allereerst het democratisch bestel, vervolgens de onafhankelijke media, en daarna de politiek, de rechtspraak, de zorg, nogmaals de media, nogmaals de rechtspraak en tot slot de monarchie. De visie van de SOPN ten opzichte van de overheid vat zich samen in overheidskritiek, achterdocht en wantrouwen. Dit kan gevaarlijk zijn of ontwrichtend werken. Tegelijkertijd is kritiek op de overheid essentieel voor het functioneren van een gezonde democratie.

Belangrijker is de vraag in hoeverre dit als libertarisch kan worden opgevat. Hoewel het zeker beschouwd kan worden als sceptisch, is het niet bij uitstek libertarisch. Het libertarische scepticisme is gericht op het functioneren van de overheid, maar niet zozeer op de betrouwbaarheid van de overheid zelf. Libertarisch scepticisme richt zich op de reikwijdte van het handelen binnen de bestaande rechtsstatelijke kaders.

Het scepticisme waar de SOPN over spreekt lijkt meer te neigen naar complotdenken. De transparantie die van de overheid gevraagd wordt is immers gestoeld op het idee dat de overheid feiten achterhoudt:

‘De SOPN staat voor volledige openheid. De SOPN streeft ernaar om alle feiten omtrent bijvoorbeeld verborgen gezondheidsrisico’s, baanbrekende innovaties en ongeïdentificeerde vliegende objecten volledig in de openheid te brengen. Niemand heeft immers het recht anderen deze cruciale informatie te onthouden.’ (p.3)

De houding van de SOPN ten opzichte van de staat kan dus het best wantrouwend en achterdochtig genoemd worden. Dit is kenmerkend voor het soevereine gedachtegoed, maar is niet libertarisch. De enige passage die wel libertarische trekjes vertoont is de volgende:

‘De overheid, die door velen wordt ervaren als geldverslindende *overhead*, wordt zo dun als mogelijk. Verschillende overheidsorganisaties worden opgeheven, zoals alle provinciehuizen, de Raad van State en de RVD.’ (p.11)

Middels deze passage pleit de SOPN voor een kleinere overheid, door het afschaffen van onder andere de provinciehuizen en de Raad van State. Waarom specifiek deze instituties zouden moeten verdwijnen, wordt niet uitgelegd. Afgezien van deze passage zijn er in het partijprogramma van de SOPN weinig libertarische kenmerken te vinden over de visie op de overheid.

5.2.3 Wet- en regelgeving

De SOPN heeft een duidelijke visie ten aanzien van de (inter)nationale wet- en regelgeving. Ze hebben grootse plannen om het gehele stelsel van wet- en regelgeving om te gooien:

‘*Afschaffing van doorgesloten wet- en regelgeving.* Met de wetenschap van nu wordt de totale wet- en regelgeving geëvalueerd en waar gewenst onmiddellijk aangepast. Alleen wet- en regelgeving waarvan de betrokkenen het nut en de noodzaak inzien zullen van kracht blijven.’ (p. 10)

Alleen de wet- en regelgeving waarvan het nut wordt ingezien zal van kracht blijven, aldus de SOPN. Dit toont gelijkenissen met het libertarische gedachtegoed, waar ook bepaald soort wetgeving als (il)legitiem wordt beschouwd. De SOPN noemt in haar verkiezingsprogramma al enkele beleidswijzigingen ten opzichte van de bestaande wet- en regelgeving.

Allereerst pleiten ze voor minder wetgeving die van bovenaf wordt opgelegd:

‘Dit betekent het stimuleren van oplossingen die vanuit de basis ontstaan en gedragen worden, in plaats van het bovenaf trachten deze op te leggen.’ (p. 3)

‘Nederland trekt zich terug uit internationale samenwerkingsverbanden die niet het belang van het volk dienen, zoals de Europese Unie (EU) en de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO).’ (p. 9)

Vooral de eerste passage toont aan dat de SOPN pleit voor meer wetgeving van onderaf, in plaats van *top-down*. Dit is ook terug te zien in het plan om uit de Europese Unie te stappen. Daarnaast komt het principe van self-ownership duidelijk terug in de voorgestelde wetgeving van de SOPN. Ze stellen immers de volgende radicale beleidswijzigingen voor:

‘Gelijktijdig wordt de leeftijdsgebonden leerplicht afgeschaft, en vervangen door het leeftijdloze ontwikkelrecht.’ (p. 6).

‘Het achterhaalde idee van ‘met pensioen gaan’ zal verdwijnen, omdat iedereen immers voortaan zelf mag bepalen of en wanneer er wordt gewerkt.’ (p. 8)

Dit is een radicaal, libertarisch standpunt. De overheid hoeft niet te bepalen of een kind naar school gaat, of wanneer iemand mag stoppen met werken. Libertariërs zouden bepleiten dat de overheid hier geen aanspraak op mag doen, en dit iemands eigen keuze is. De SOPN maakt niet duidelijk hoe ze dit praktisch willen vormgeven, maar vertolken hiermee wel een libertarisch standpunt.

Naast deze radicale wijziging in het sociale stelsel, wil de SOPN het hele fiscale stelsel op de schop nemen. Verschillende belastingen worden afgeschaft of aangepast:

‘De omzetbelasting wordt per direct afgeschaft. (...) Daarnaast worden schenkings- en erfbelasting afgeschaft.’ (p. 7).

‘De wegenbelasting wordt gekoppeld aan de mate van het gebruik van de wegen. (...) De belasting op personenauto's en motorrijwielen (BPM) wordt afgeschaft.’ (p. 7)

‘Daarna kunnen alle huurwoningen gratis worden bewoond op voorwaarde van goed onderhoud.’ (p.9)

Daarnaast heeft de overheid nog wel een faciliterende rol:

‘*Gratis standaard openbaar vervoer.* Iedere Nederlander heeft het recht om zich binnen de eigen landsgrenzen kosteloos te verplaatsen. Daartoe worden alle vervoersbedrijven genationaliseerd.’ (p. 5)

‘*Gratis standaard internetdiensten.* Iedere Nederlander heeft het recht op vrije informatieuitwisseling.’ (p. 5)

‘Gratis standaard telefoondiensten. Iedere Nederlander heeft het recht op vrije onderlinge communicatie op afstand. (...) Daartoe worden de betreffende onderdelen van de telecombedrijven genationaliseerd.’ (p. 5)

‘Gratis standaard postdiensten. Alle poststukken tot 100 gram kunnen in het binnenland voortaan gratis worden verstuurd met uitzondering van reclamefolders. Daartoe worden ook de postale diensten genationaliseerd.’ (p. 5)

Hieruit kan wel degelijk een libertaire houding opgemaakt worden. We zien immers een grote afkeer van dwangmatige belastingen. De SOPN pleit voor een overheid die faciliteert, en vooral veel diensten gratis maakt. Op deze manier kunnen Nederlanders weer in vrijheid leven:

‘Dit alles zal in volledige transparantie worden gedaan, zodat ook particulieren op eenzelfde wijze weer schuldenvrij kunnen worden. Op naar een onschuldig Nederland en onschuldige Nederlanders!’ (p. 6)

5.2.4 Besluit

Al met al kan hieruit opgemaakt worden dat de SOPN wel degelijk libertaire kenmerken vertoont. Ze hebben het concept van self-ownership hoog in het vaandel staan. Bovendien zijn ze sceptisch ten opzichte van de rol van de staat, zij het dat dit scepticisme meer gevoed is door twijfels over de *betrouwbaarheid* van de overheid, dan door twijfels over *hoe groot* de overheid zou moeten zijn. Tot slot hebben ze een uiterst libertaire opvatting over de bestaande wet- en regelgeving. Veel belastingen moeten worden afgeschaft, en de overheid moet gereduceerd worden tot het faciliteren van gratis basisvoorzieningen.

Hoofdstuk 6 - Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk zal ik een antwoord formuleren op de onderzoeksvraag die ik in de inleiding heb gesteld. Ook zal ik de opgestelde hypothesen aannemen of verwerpen. Dit doe ik door een beknopte samenvatting te geven van de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek. Vervolgens geef ik de theoretische en praktische implicaties weer van het antwoord op mijn onderzoeksvraag. Ik zal dit hoofdstuk afsluiten met enkele suggesties voor toekomstig onderzoek.

6.1 Onderzoeksvraag en hypothesen

In het eerste hoofdstuk van dit onderzoek heb ik de hoofdvraag geformuleerd. Deze luidt:

'In hoeverre kan het gedachtegoed van de soevereinen beschouwd worden als onderdeel van de ideologie van het libertarisme?'

Allereerst heb ik een uitgebreide literatuurstudie uitgevoerd rondom de ideologie van het libertarisme. Op basis van deze literatuurstudie heb ik, met behulp van de ideologiebenadering van Freedon, drie kernconcepten van het libertarisme opgesteld. Deze drie kernconcepten heb ik vertaald naar drie hypothesen:

- 1) *De soevereinen zijn gericht op self-ownership;*
- 2) *De soevereinen hebben een sceptische houding ten opzichte van de overheid;*
- 3) *De soevereinen hebben een sterke afkeer van gedwongen wet- en regelgeving.*

Deze hypothesen heb ik vervolgens, middels een kwalitatieve inhoudsanalyse, getoetst aan twee documenten die de denkwijze en overtuigingen van de soevereinenbeweging samenvatten. Het eerste document is een boek waarin het gedachtegoed van de soevereinen uitgebreid wordt beschreven. De tweede bron is een partijprogramma dat het gedachtegoed omzet in politieke standpunten. De resultaten hiervan zijn in het vorige hoofdstuk uitgebreid beschreven. Ik zal de belangrijkste bevindingen samenvatten door elk van de hypothesen aan te nemen of te verwerpen.

De eerste hypothese kan aangenomen worden. In zowel het boek van Henk Fransen, als het partijprogramma van de SOPN komt het principe van self-ownership meerdere malen terug. Fransen betoogt meermaals dat elk mens zelfsturend is. Bovendien verklaart hij dat alles wat een mens zelf heeft gecreëerd, zijn eigendom is.

Ook in het partijprogramma van de SOPN komt het principe van self-ownership duidelijk terug. De SOPN vindt het belangrijk dat mensen zelf verantwoordelijkheid nemen voor alle aspecten in hun

privéleven. Ook pleiten ze voor de mogelijkheid van verschillende zienswijzen, en willen ze ruimte geven aan mensen om zelf te bepalen wat ze wel en niet geloven. Binnen de soevereinenbeweging is het principe van self-ownership dus net zo belangrijk als bij de libertariërs.

De tweede hypothese kan ook aangenomen worden, zij het met een grote kanttekening. Libertariërs zijn erg sceptisch over een te grote overheid. Ze stellen vragen bij overheidsbemoediging, en pleiten vooral voor een overheid die de basis in de samenleving regelt, maar niet in het privéleven van mensen intervenieert. Binnen de soevereinenbeweging wordt dit beaamt, zoals duidelijk wordt in het partijprogramma van de SOPN. De overheid wordt bestempeld als een ‘geldverslindende *overhead*’, en er wordt gepleit voor een afschaffing van bepaalde instituties.

In het boek van Henk Fransen wordt echter duidelijk dat veel soevereinen nog een stap verder gaan. Fransen voert aan dat de overheid een juridisch construct ‘persoon’ zou hebben opgetuigd, en door middel van dwang en misleiding mensen forceren in het betalen van torenhoge belastingen. Alles zou in het teken staan van het onderdrukken van de burgers, onder de macht van “het grote geld”. Hiermee overtreffen zij de libertarische scepsis ten opzichte van de overheid, en wordt de betrouwbaarheid van de Nederlandse instituties in twijfel getrokken. Dit gedachtegoed kan gezien worden als libertarisch, aangevuld met magisch denken en onbewezen complotconstructies.

De derde en laatste hypothese kan ook aangenomen worden, met een vergelijkbare kanttekening als bij de vorige hypothese. Libertariërs hebben een sterke afkeer van gedwongen wet- en regelgeving. Zij geloven dat de overheid vooral moet faciliteren, maar niet moet opleggen. Dit zien we duidelijk terug in de standpunten van de SOPN. In het faciliteren van voorzieningen wordt veel van de overheid gevraagd, zoals gratis openbaar vervoer en gratis internet-, telefoon- en postdiensten. Tegelijkertijd mogen mensen zelf bepalen of en wanneer mensen naar school of met pensioen gaan. Dit willen ze bewerkstelligen door het afschaffen van de leerplicht en de pensioenleeftijd.

Wederom gaat Fransen een stap verder. Hij suggereert dat de overheid burgers voorhoudt dat belastingen verplicht zijn, terwijl deze eigenlijk optioneel zijn. Fransen pleit voor vrijwillige belastingen, alleen voor die dingen die nodig zijn om ‘prettig met elkaar samen te leven’. Naast dat een groot deel van deze aantijgingen feitelijk onjuist zijn, vertonen ze ook een sterke afkeer van gedwongen wet- en regelgeving.

Met het beantwoorden van de hypothesen kan een antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd worden. Het soevereine gedachtegoed toont duidelijk gelijkenissen met de ideologie van het libertarisme. Daarentegen zijn er te grote verschillen om de soevereinenbeweging volledig te scharen onder de libertaire ideologie. Binnen het libertarisme wordt gepleit voor een kleinere overheid, die

zich minder mengt in het privéleven van mensen. Echter worden er geen grote vraagtekens gezet bij de betrouwbaarheid en de motieven van de zittende macht. De libertaire ideologie omvat geen ideeën die neigen naar complotdenken en een groter, alomvattend plan van een kwaadaardige elite impliceren. Het libertarisme is een rationele ideologie, wat niet bestaat uit magisch denken.

Daarom zou ik de soevereinenbeweging duiden als een beweging die geïnspireerd is door het libertarische gedachtegoed, aangevuld met ideeën over vermeende samenzweringen binnen wat zij beschouwen als een kwaadaardige elite.

6.2 Theoretische en praktische implicaties

Dit antwoord op de onderzoeksvraag brengt een aantal implicaties met zich mee, zowel theoretisch als praktisch. Ik behandel deze twee verschillende vormen van implicaties in de genoemde volgorde.

Allereerst impliceert dit antwoord dat het libertarisme, zoals geïnterpreteerd door soevereinen, een bredere reikwijdte kan hebben dan eerder gedacht. Wanneer er toekomstig onderzoek gedaan wordt naar verschillende uitingsvormen of nieuwe ideeën binnen de libertaire ideologie, kan er rekening mee gehouden worden dat er een geradicaliseerde libertaire ideologie in opkomst is.

Bovendien benadrukt mijn onderzoek de noodzaak om nuances binnen het libertarisme, of ideologieën in het algemeen, te onderzoeken. Het verschil tussen *mainstream* libertarische ideeën en extremere opvattingen binnen bewegingen zoals de soevereinen, kan bijdragen aan een gedetailleerder begrip van interne verschillen binnen politieke ideologieën.

Naast deze theoretische implicaties, hebben mijn bevindingen ook praktische gevolgen. Op het gebied van beleid en publieke voorlichting, kunnen overheden en beleidsmakers deze bevindingen gebruiken om beter te begrijpen hoe libertarische ideeën zich vermengen met complotdenken. Dit inzicht kan helpen bij het ontwikkelen van strategieën voor publieke voorlichting en beleid om de verspreiding van misleidende informatie tegen te gaan.

Daarnaast kunnen politieke partijen die elementen van het libertarisme in hun programma's willen opnemen rekening houden met deze bevindingen om te voorkomen dat zij onbedoeld complottheorieën promoten. Bovendien zullen politieke partijen nauwlettend toezicht moeten houden op de retoriek en communicatie binnen hun organisatie om ervoor te zorgen dat er geen ruimte is voor het verspreiden van complottheorieën onder het mom van libertarische ideeën.

6.3 Suggesties vervolgonderzoek

Een interessant onderwerp voor vervolgonderzoek kan bestaan uit een studie die vergelijkbaar is met dit onderzoek, maar het net nog verder uitwerpt. Waar ik de aandacht richtte op de link met het libertarisme, zouden ook andere ideologieën zich kunnen lenen voor dit onderzoek. Het anarchisme is hier een goed voorbeeld van.

Daarnaast kan toekomstig onderzoek zich richten op de grijze zone tussen het libertarisme en complotdenken, zoals dat in dit onderzoek duidelijk naar voren kwam. Het inzichtelijk maken van de overgang van een rationele ideologie naar narratieven over een kwaadaardige elite kan een interessant onderwerp van onderzoek vormen.

Literatuurlijst

- Agarroum, C. & Hoogerwerf M. (2024). *Maken “autonomen” en “soevereinen” wel gebruik van voorzieningen? En andere vragen beantwoord*. EenVandaag.
<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/maken-autonomen-en-soevereinen-wel-gebruik-van-voorzieningen-en-andere-vragen-beantwoord/>
- Bennett, B. (2022). *Magical thinking*. Logically Fallacious.
<https://www.logicallyfallacious.com/logicalfallacies/Magical-Thinking>
- Bentham, J. (1789). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Courier Corporation.
- Berlin, I. (1969). *Four essays on liberty*. New York: Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1017/s0012217300028821>
- Brennan, J. (2017). Libertarianism after Nozick. *Philosophy Compass* 13(2).
- Carter, I. (2022). Positive and Negative Liberty. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
<https://plato.stanford.edu/archives/spr2022/entries/liberty-positive-negative/>
- Cohen, G.A. (1995). *Self-Ownership, Freedom, and Equality*. Cambridge University Press.
- Fransen, H. (2023). *De overheid heeft niks over mij te zeggen, tenzij ik daar in alle vrijheid mee instem*.
<https://autonomootaal.nl/wp-content/uploads/2023/08/Boek-autonomie-definitief-cover-yes.pdf>
- Freeden, M. (2013). The Morphological Analysis of Ideology. In M. Freeden & M. Sterras (Red.), *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (pp.115-137).
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199585977.001.0001>
- Hospers, J. (1980). Libertarianism and Legal Paternalism. *The Journal of Libertarian Studies*, 4(3) (255-265).
- Jagers, J. (2006). *De Stem van het Volk! Populisme Als Concept Getest Bij Vlaamse Politieke Partijen*. Antwerpen: s.n.
<https://lib.ugent.be/catalog/rug01:000959099>

Keulemans, M. (2023, 24 april). Wetenschappers bezorgd over AIVD-rapport: ga juist in gesprek met complotdenkers. *De Volkskrant*, p. 12.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2023a). *Anti-institutioneel extremisme. Extremisme | AIVD*.

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/extremisme/anti-institutioneel-extremisme>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2023b). *AIVD-jaarverslag 2022. Jaarverslag | AIVD*.

<https://www.aivd.nl/documenten/jaarverslagen/2023/04/17/aivd-jaarverslag-2022>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2023c). *Anti-institutioneel extremisme in Nederland: een ernstige dreiging voor de democratische rechtsorde? AIVD*.

<https://www.aivd.nl/documenten/publicaties/2023/05/25/anti-institutioneel-extremisme-in-nederland-een-ernstige-dreiging-voor-de-democratische-rechtsorde>

Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2024). *Fenomeenanalyse soevereinenbeweging in Nederland “Met de rug naar de samenleving”*. Publicatie | Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.

<https://www.nctv.nl/documenten/publicaties/2024/04/09/fenomeenanalyse-soevereinenbeweging-in-nederland-met-de-rug-naar-de-samenleving>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2023). *Burgerperspectieven 2023 bericht 1. Sociaal en Cultureel Planbureau*.

<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/04/20/burgerperspectieven-2023-bericht-1>

Nozick, R. (1974). *Anarchy, State, and Utopia*. Basic Books.

Ogden T. H. (2010). On three forms of thinking: magical thinking, dream thinking, and transformative thinking. *The Psychoanalytic quarterly*, 79(2), 317–347.

<https://doi.org/10.1002/j.2167-4086.2010.tb00450.x>

Oldenkamp, J. (2012a). *Partijprogramma SOPN*.

<https://dnpprepo.ub.rug.nl/528/3/SOPNTK2012III.pdf>

Oldenkamp, J. (2012b). *VERKLARING AANGAANDE HET EIGENAARSCHAP VAN DE RECHTSPERSOON MET BSN 102698454*.

<http://www.pateo.nl/PDF/102698454.pdf>

Oldenkamp, J. (2013). *Doorgave overlijden*.

http://www.pateo.nl/PDF/20131116_102698454.pdf

Otsuka, M. (2003). *Libertarianism without inequality*. Oxford: Clarendon Press.

Parlement.com (z.d.). *Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland (SOPN)*.

https://www.parlement.com/id/vj1oi1aceyeb/soeverein_onafhankelijke_pioniers

Pihlajamaa, I. & Mulder, T. (2023). *Deurwaarders krijgen vaker te maken met 'autonome burgers' die weigeren te betalen: AIVD waarschuwt voor beweging*. KRO-NCRV.

<https://pointer.kro-ncrv.nl/deurwaarders-te-maken-autonome-burgers-die-weigeren-betalen>

Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.

<https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>

RESOLUTIE VAN HET SOEVEREINE NEDERLANDSE VOLK. (2022).

<https://www.vrijheidsrechten.nl/wp-content/uploads/2022/10/resolutie-van-het-soevereine-nederlandse-volk.pdf>

Ten Wolde, V. (2024). *Zorgen om groeiende groep soevereinen in Nederland, maar wie zijn zij eigenlijk? 'Vuurwapengeweld zit erin gebakken'* WNL.

<https://wnl.tv/2024/04/10/zorgen-om-groeiende-groep-soevereinen-in-nederland-maar-wie-zijn-zij-eigenlijk-vuurwapengeweld-zit-erin-gebakken/>

Van Buuren, J. (2016, November 2). *Doelwit Den Haag? : complotconstructies en systeemhaat in Nederland 2000-2014*.

<https://hdl.handle.net/1887/43818>

Van der Kraan, M. (2023). *Soevereine burgers doen niet meer mee. 'Ze zien dit vaak als enige uitweg'*. Mare Online.

<https://www.mareonline.nl/achtergrond/de-soevereine-burgers-doen-niet-meer-mee/>

Van der Vossen, B. (2017). *Libertarianism*. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.

<https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-86>.

Wesley, J. (2014). The qualitative analysis of political documents. In B. Kaal, I. Maks & A. van Elfrinkhof (Red.). *From Text to Political Positions: Text Analysis Across Disciplines*. John Benjamins Publishing Company, pp. 135-159.

<https://doi-org.ru.idm.oclc.org/10.1075/dapsac.55>

Zwolinski, M. (2016). The libertarian non-aggression principle. *Social Philosophy and Policy*, 32(2), 62–90.

<https://doi.org/10.1017/S026505251600011X>

Bijlagen

Bijlage I: [De overheid heeft niets over mij te zeggen - Henk Fransen](#)

Bijlage II: [Partijprogramma SOPN - Johan Oldenkamp](#)